

Knihá
podobenství
Per Olov
Enquist

host

Kniha podobností

Per Olov Enquist

Kniha podobenství

milostný román

host

Brno 2014

Per Olov Enquist: Liknelseboken

Copyright © Per Olov Enquist, 2013

First published by Norstedts, Sweden, in 2013

Published by agreement with Norstedts Agency

Translation © Zbyněk Černík, 2014

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2014 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-392-1 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-393-8 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7491-394-5 (Formát MobiPocket)

1. kapitola

Podobenství o nalezeném poznámkovém bloku

Podle pracovního zápisníku se s ní setkal jenom třikrát.

Poprvé k tomu došlo jednoho nedělního odpoledne v červenci 1949, tehdy použil záhadné označení „žena na borovicové podlaze bez suků“. Podruhé 22. srpna 1958 v Södertälje. Potřetí v listopadu 1977.

Zřejmě slíbil, že o tom nikdy nikomu nepoví.

Ale od té doby už přece uplynulo tolik let. Takže na tom nezáleží.

Mnohem později zalituje, že po matčině pohřbu roku 1992 nepronесl ve sborovém domě lepší řeč.

Měla být jednodušší, ne tak humorná. *Uhýbal*, měl mluvit víc k věci, neměl *obcházet*, když bylo třeba shrnovat. Později, už po několika letech, chtěl napsat revidovanou verzi, kterou by nechal vytisknout v pouhých deseti exemplářích pro vnoučata, velmi poklidný text bez biblického mrazení.

Nebylo však snadné o tom mluvit nebo to zapsat. Často dumal nad tím, co se zvirtlo. S psaním měl přece zkušenosti. Naučil se to už jako dítě a pak v tom pokračoval.

Když psal, neměl nikdy strach, jenom tehdy.

Proto se mu všechno pletlo. Jako by mu u nohou ležela hromada knih a on do ní kopl, jako by byl *nevínen*! Jako kdyby se *rozdělil*! Jedna jeho část byla ta zapsaná, ta, kterou *pojmenoval*. Další částí byl jeho bratr, který zemřel už jako plod, po dvou minutách, čerstvě vyrvaný z matčina nenasytného klína. Ten měl řešení. Když ovšem již ztuhlé tělíčko fotografovali, nemělo otevřenou pusou, jako ryba nasuchu, vypadalo

nasládle. A to mohlo nakazit! o dva roky později narozeného sourozence!, to jest jeho samého!, a na něm to mohlo být vidět až do stáří. Ta sladká nákaza! A právě tahle sladkost mu zabránila napsat milostný román.

Člověk žasne!

Když takhle přemýšlel — a takhle přemýšlel leckdo —, měl dobrý důvod ke strachu.

Při revizi pohřební řeči mohl také vyhledat černé díry. Nebo to, co se nacházelo mezi vyřčenými slovy, možná byl ještě čas. Protlačit se do *štěrbin dějin*. Jako by to bylo jednodušší! Nejvíc přece bolelo to, co vynechal. Díry a štěrbiny nebyly samozřejmé, většinou se z nich stala jakási sdělení s řádky napsanými jeden přes druhý, takže původní, znovu vyhledaná slova se zvolna překryla, zešedla a potom zčernala, až se nakonec stala zcela nesrozumitelnými. Zakrylo to samo sebe.

Tak se to mělo s jednoduchostí. Bylo to cosi jako samo-spasení.

V září se vrátil do rodné vesnice.

Pro jistotu chtěl navštívit ostrůvek Granholmen, kde rostly tisícileté smrky. „Nejmíň tisíc let staré!“, jak ho ve čtyřicátých letech ujišťovala matka Maja, sedící na kameni a upírající oči na hladinu v době, kdy její muž byl už mrtvý a ona se mohla utíkat jenom ke svému chlapečkovi. Přestože byl hubený a skoro samá ruka samá noha.

Ty smrky byly obrovské, ostrůvek měl v průměru pouhých sedmdesát metrů a domek, který tam stál, otec původně postavil jako letní sídlo deset metrů od jejich Zeleného domu. Ale pak zemřel, *bezhlavě!*, a dědeček a otcovi bratři všechno rozmontovali a s koněm to převezli na Granholmen — v zimě, po ledě — a tam to zase smontovali.

To se stalo v době, kdy se mohly stavět domy.

Vložili se do toho příbuzní, poněvadž otcova smrt jimi téměř neuvěřitelně otřásla. Vždyť s Elofem si spojovali velké naděje. Byl svým způsobem zvláštní, vůbec však ne *exot*. Příbuzní chtěli jeho matce dát nějaký dar. Byla sice jenom přivdaná, takže ve vlastním slova smyslu stála mimo rodinu, ale její synek do ní, ve vlastnějším slova smyslu, patřil. Dědeček P. W. matce navíc postavil pramici. Těžkou, ale stabilní, aby chlapci nehrozilo žádné nebezpečí.

Nevzal si za to ani pěták. Možná chtěl dát najevo, že rodina drží spolu.

O padesát let později — když jemu začaly *vycházet knihy*, ve kterých do jisté míry popsal scény s matkou sedávající na ostrůvku — obyvatelé vesnice přejmenovali Granholmen na Majaholmen. Bylo to asi na památku skutečnosti, že v létě vždycky sedávala *právě tam*, sama se svým chlapečkem. Tenkrát na ostrově nestálo žádné jiné letní obydlí, takže ho asi pojmenovali správně.

Dědečkova pramice kupodivu existovala ještě v září 2007. Zalili ji ovšem do plastu, takže teď byla bílá. Přes plastové pouzdro byly vidět šrouby, kterým se možná správně říká vruty. Ne, to určitě není správný výraz. Dědeček P. W. byl vesnický kovář, ale taky stavěl pramice, ten asi věděl nejlíp, jestli se jim říká vruty. Zád lodi teď byla seříznutá, aby se na ni vešel přívěsný motor. Vypadalo to trochu zvláštně, ale v podstatě to bezpochyby byla dědečkova loď. Navrchu plast, jádro postavené roku 1935.

Bylo to něco jako biblické podobenství, pokud to tak někdo chtěl vidět, což leckdo chtěl.

Na ostrůvek ho převezl Gunnar Hedman. Přistáli na severní straně a E. si ihned všiml, že ostrůvek je na tom zle. Obrovité smrky, kde si hrával jako dítě — to jest dlouho předtím, než sám zestárl a obklopili ho umírající přátelé, ti, co ho

s nedůvěřivým mumláním podezřívají, že do vesnice přijel proto, aby tam vykopal *pravdu o první ženě* a pak tu ženu navždy zakopal!, umírající přátelé, kteří se teď kolem něj shlukli jako borový háj! —, lezl po jejich větvích a pátral odtamtud po nepřátelských plavidlech...

Teď, na podzim roku 2007, byly tyto smrky všechny pokácené.

Přibyly tři kůlny na náradí a dvě rekreační chaty, které zjevně byly skoro na spadnutí. Ohrada pro slepice s rezavým plotem ukazovala na přítomnost člověka. Vyskytovalo se tam pět slepic, které krátkými krůčky poskakovaly kolem dokola. Jejich vlastní chata vypadala *stejně* jako před sedmdesáti lety, nyní však byla dost ztrouchnivělá a používala se jako skladiště odpadků nebo harampádí. Pokusil se nahlédnout oknem dovnitř, ale *jenom mu to způsobilo bolest*.

Ostrůvek byl znásilněný. Kámen u vody, kde sedávala matka, ovšem vypadal stejně jako dřív.

Obrnil se, ostrůvek obešel, jako v dětství, a uvědomil si, že tohle se nedá zrevidovat ani opravit. Bylo to tak, jak to bylo, změnilo se to, všechno bylo ušpiněné.

Proč se tam vracel? Tohle nebylo totéž jako sestoupit do Řeky šípu, jak o tom kdysi jako dítě četl v Kiplingově *Kimovi*. K poznání musí dospět sám někde jinde, pokud už ovšem není pozdě. Velký kámen pět metrů od kraje ostrůvku, směrem na sever, však zůstal zcela nedotčený.

Matce to tenkrát na tom kameni moc slušelo.

Prchá a přitom iritujícím způsobem čenichá: jako pes, který narazí na vlastní pachovou stopu a lekne se.

Je nutné tohle zapisovat? Smrti se nebojí. Ale čím dál víc ho děsí cesta k ní.

Zanechaný bylo slovo, které si vyzkoušel, mělo vytvořit vstup do jeho projektu, protože teď už měl naspěch. *Naspěch* bylo další takové slovo, nevěděl, kolik mu ještě zbývá let. Odpověď viděl v umírajících očích přátel, jako by jim před smrtí zvlhly. Ti, kdo měli brzy zemřít, možná *dlouho, dlouho po něm*, ho teď pozorovali úpěnlivými očima, jako kdyby o něco snažně prosili. Připomínali mu chlapce Siklunda, který za ním přišel roku 1974, předtím než mu přeskočilo a umřel. Vzpomínal si na jeho oči, odhalující a choromyslné. Ale potom byl Siklund spasen a jeho kocour vstal z mrtvých — a jemu samému Siklund tím, že ze své smrti uhnětl biblické podobenství, během několika dní téměř znovu vrátil víru, kterou ztratil na studiích.

Kocour!

Rychle se zarazil. Copak se nenajde nějaký drobný zločin, kterým by mohl zadržet čas? Z dětství! Mohl by sám sobě psát krátké přemýšlivé dopisy, nebo možná spíš přemítavé. Zdálo se, že papíry, které po sobě zanechal otec, promlouvají o smrti, lásce a snad i o věčném životě. „*Cožpak tento život věčný není stejně záhadný jako ten přítomný?*“ To musí být nějaký opsaný citát. Je absurdní, že by se otec takhle vyjadřoval. Sám E. neměl žádné vzpomínky. Řeč ve sborovém domě musí obsahovat vzpomínky. Mohl by ji začít něčím, co zamlčel, ale co není nebezpečné. Například tím *drobným komickým zločinem*, k němuž muselo dojít ve válečném létě 1940, v červenci, kdy na stlučený vor posadil kočku a nechal ji plout vstříc jistě příšerné smrti.

Nebo smrtí kamaráda Håkana a jeho zmrtvýchvstáním v jezeře Bursjön!

Obrň se! šeptá si neustále. Nebuď směšný! Ber jedno po druhém! Některé drobné hříchy se mu hodily, když znervózněl. Například ta kočka. To se dalo uchovat. Pak tu bylo to, co se neuchovalo, debaty o smrti, a tam teď nebylo času nazbyt,

všichni kamarádi se kymáceli a naříkali na břehu řeky. A připomínali mu, že nemá na to, aby napsal milostný román.

Sbírání sil! Vybavilo se mu čtení v knihovně v Södertälje. Během následující diskuse vstala nějaká žena — šlo o erotickou pasáž v historickém románu, ze kterého předčítal a v němž byly jeho vlastní zkušenosti tak dokonale skryté, že ho nikdo neodhalil. Historické romány byly to nejlepší, k čemu se mohl uchýlit, když znervózněl a chtěl to nějak zakamuflovat. Ta žena zcela přirozeně přiznala, že když ten román četla, najednou v těle, v podbřišku, měla *takové teplo*, jaké ještě v životě nikdy při četbě necítila. A chtěla za to poděkovat! Možná použila výraz *teplo v klíně*. Po svém příspěvku se s námahou a téměř s vrzáním posadila a obecenstvem proběhlo zašumění. To, co řekla, bylo krásné. Ale hlavně — všichni viděli, že je strašně stará!, bylo jí možná už devadesát! Nebo ještě víc! A přitom přiznala, že ještě cítila tělesnou žádost!

Ale odvážila se! — jemu samému náhle vhrkly do očí slzy, jenom proto, že byla tak strašně stará — odvážila se přede všemi vstát a o své tělesné žádosti promluvit. A on ji svým způsobem poznal, ačkoli vlastně přece jenom ne.

Tím to však neskončilo. Pak k němu přišla — s námahou, trochu klopýtala — a on poznamenal, že už se asi někde setkali. *Nebylo to na Larssonovic statku?* „Ne!“ namítla, jako by ji vyděsil k smrti, otočila se jako na obrtlíku a odšourala se pryč.

Ale tohle zahrnout do řeči ve sborovém domě? Vyloučeno!

Takhle se skládají věci dohromady? Jen drobné směšnosti, a pak najednou, jako úder palicí! Dveře jsou otevřené! Brána!

A kdosi zakřičel: „*Tohle byl život!*“

27. února 2011 *pracoval* (sic! jeho vlastní označení! pokrytectví!) až do noci, neklidně spal a potom se kolem čtvrté hodiny probudil a rozhodl se, že projekt sice dokončí, ale nikdy *nezveřejní*.

Taková úleva! Bude to pouze pro vnoučata!

Mezi stromy, přáteli, v umírajícím stádu, naprostý klid a ticho. Hlídali ho. Za oknem se jako stádo krav houfovalo sedm stromů, podobaly se samy sobě, jako předchozího dne a v předchozích letech. Pokusil se je zachytit, a tak se vrátit ke svému tvůrčímu životu, ale stromy zůstávaly den co den stejné. Nakonec začal tušit, že to tak bude, dokud všech sedm stromů nezemře. *Asi ve čtyři hodiny*, zapsal si do pracovního zápisníku, *těch sedm borovic ještě žije!* V tu chvíli zvedl jeho pes hlavu a upřel na něj smutný nebo netrpělivý pohled. Potom mu hlava spadla, zjevně tvrdě usnul.

Jaké mají psi sny? A opravdu se po Ježíšově druhém příchodu taky dostanou do nebe?

Vždycky mu vrtalo hlavou, jestli i psi mají věčný život a jestli si tohoto psa bude moct vzít s sebou na onen svět. Smrt si představoval jako bytí se psem těsně po boku, i poté, co dosáhnou druhého břehu řeky.

To bude jeho konečný projekt.

Hodně o smrti přemýšlel, ale utěšoval se tím, že to určitě souvisí se skutečností, že všichni jeho přátelé očividně umírají. Nebo už svůj život ukončili, avšak tělo nechali bezmyšlenkovitě setrávat na místě, na břehu řeky, jako by všechno ještě nebylo hotové, sestavené, poskládané dohromady.

Projekt, který teď musel dokončit, byla *revidovaná verze* řeči k matce, kterou pronesl po její smrti, přičemž tato opravená a aktualizovaná verze (brzy přijdu! počkej na mě! psa si vezmu s sebou!) popisovala strukturu váhání spojeného s nutným krokem, ale bez radostné jasnosti a rozhodnosti řeči původní. Copak člověk nemá právo na nejasnost? Třeba se z toho stane Sibeliova Osmá symfonie!, kterou ten finský dědek!, ten ochlasta!, jím tak obdivovaný, nedokázal nikdy napsat!

Ale Sibeliova Osmá to tentokrát nebude, jenom jeho vlastní, pro ostatní neviditelná a neslyšitelná.

Problémem zrušené smrti jeho přátel očividně bylo to, že někteří z nich se smrti nejdřív *rezolutně podrobili*, ale potom zaváhali a uprostřed kroku se zarazili, jak se to stává například po těžkém krvácení do mozku: jako by ta rezolutní a odvážná smrt byla právě v jejich případě něčím unáhleným.

Ve svých přátelích se v nejednom případě příliš nevyznal. Když k nim — vždycky v úterý a v pátek — chodil na návštěvu a vykládal si jejich brblavé modlitby, měli v očích cosi nejasně třpytivého či lesklého. Ty oči se jim třpytily a snažně prosily: Shrň to! V posledních měsících jejich počet dosáhl čísla sedm, v současnosti tvořili stádo, co nevidět k nim určitě přibudou další tři, bude to jakýsi hájek, který čeká, až ho někdo vykácí. Když se s nimi dočasně loučil, usmíval se a tvářil se optimisticky, aby skryl svou bezmoc, a hrůzu.

Ale ty jejich pohledy! Jako by se ho chtěli na něco zeptat. Pravděpodobně na smrt. Nebo na velmi brzy spotřebovaný život. Jako by byl nějaký expert nebo alespoň poradce. Taková drzost!

Jeho radám naslouchali už dřív. Tak proč ne teď?! Ale on jim přece nemůže poradit, aby udělali poslední krok. *Udělejte ho!*, to nemohl říct, *udělejte ho!* Jinak ho udělám sám!

To by přece nebylo lidské, možná dokonce ani moudré.

Večer předtím, než zpracoval své pojednání o milostném vztahu dánského krále Kristiána IV. a Kirsten.

Uvázlo to v něm. Pozoruhodný příběh o Kristiánově lásce k ženě, která tvrdí, že ho nenávidí, a proto! — na to, aby tohle *proto* pochopil, byl on sám příliš nevinný — ho, podobně jako Lisbeth jeho!, žene pomocí značkovacího železa před sebou do zkázy.

Něco ovšem musel — s odměřenými posunky, klidným úsměvem a se zcela nepoužitelnými znalostmi — něco musel udělat.

Věděl, že text, který nazýval *partiturou* (jako v té Osmé symfonii!), musí pod zdánlivě korektním povrchem obsahovat *radu jeho umírajícím přátelům*, jakousi odpověď jejich prostoduše a skoro agresivně vyzývavým, lesklým a zmateným očím. Že když zachytí příšerný život dánského krále, bude schopen odpovědět na jejich otázku, zkrátka a dobře dokáže vysvětlit, *jak to spolu souvisí*.

Aby nic nezůstalo nevyřešené.

Lásku, říkali mu křehkým, slabým hlasem, tu my vysvětlit neumíme. Ale nechceš to zkusit ty? Kdysi miloval jednu ženu. Ta teď možná — navzdory křivému, občas slintavému úsměvu — chtěla odpověď. Seděla schoulená, avšak dosud nesmírně krásná a ve vzduchu mezi nimi němě visely bezmocné otázky.

Nechceš to zkusit ty?! Nechceš to zkusit ty?! K čemu jinak bude všechno to, o co jsme se kdysi snažili?! Už jsi zapomněl?

Proč by jinak psal? Co by to mělo za smysl? S rostoucím zoufalstvím si začínal být jistý, že se ani žádné následující úterý nebo pátek — poté co kolem třetí navštíví přátele a za doprovodu skleslého žvanění se přiměje u nich hodinu zůstat — neodváží započít tu opravenou verzi, která by do všeho měla vnést jasno.

Napsal první větu historického románu, která měla vnést jasno do toho, jak spolu souvisí smrt a tělesná žádost. Zněla: *O něco později, snad kolem třetí hodiny odpoledne, přivedli odhaleného švédského špiona na palubu a připravili ho k popravě oběšením*. Pod to tužkou poznamenal: *Historické romány často zkazí nejednu příležitost k pravé lásce*. Pak už jen prázdný arch.

Nic víc. Člověk se diví!

Najednou všechno puklo: v únoru 2011 mu poštou přišel spálený poznámkový blok.

Nejdřív nepochopil, že je to dispenz teď. Byl to přece ten poznámkový blok, o kterém kdysi sám psal.

Byl to ten poznámkový blok, do kterého jeho otec, teď už sedmdesát šest let mrtvý, zapsal svoje milostné písně adresované matce. Když zemřel, matka blok spálila. Bylo to jasné. Objasnila to sama matka. Tím pádem to bylo nezvratné. Nechtěla, aby její muž psal básně, jelikož to byl hřích, milostné verše se lepily jako sirup, a to i na památku zesnulého otce. Nebo snad ne?

Nebo jenom měla hrůzu ze *špíny života*?

Láska vlastně taky byla špína života. Člověk možná zmrzl, a pokud se podíval na ledovou mázdu, která mu pokrývala tvář, hrozivě se objasnilo, že *tohle je láska*. Jakožto omrzlina se to muselo pokládat za hřích, poněvadž to tak bolelo, byl to hřích, možná smrtelný hřích, to bylo trochu nejasné, ale matka to zhruba tak nějak vysvětlovala, každopádně to bylo nezvratné. A vyšlo najevo, že matka blok s otcovými básněmi spálila, to jest spálila jedinou stopu, kterou E. měl v dějinách básnění, jež byly i dějinami jeho samého a jistě obsahovaly klíč ke skutečnosti, že málem umřel na Islandu.

Jisté bylo jedině to, že *blok byl spálený*.

Onen poznámkový blok, kterým se zatopilo, byl jediným dokladem toho, že lesní dělník jménem Elof byl i umělec či řečeno jinak exot, že možná vlastnil něco nepopsatelného, co už při pouhé zmínce dokázalo vyvolat biblické mrazení. A že v tom nezvratně spočívá vysvětlení skutečnosti, že jeho dítě, on sám, se pokusilo upít k smrti, takže musel zasáhnout Spasitel, ačkoli dotyčný opilec to popíral! A důkaz byl tedy spálený a všechno objasněné.

Proč neustále používá slovo *objasnit*? A *nezvratný*?

Potom mu tedy v únoru ten spálený poznámkový blok přišel poštou. Byl to nesporně správný blok. Nějaká záměna nepřicházela v úvahu. Otec do něj vepsal své plné jméno a datum a pak do něj napsal i milostné básně, některé rýmované, a přestože blok teď byl částečně ohořelý, verše se daly snadno přečíst. Byly dokonale čitelné, poněvadž ohořela pouze čtvrtina stran, až úplně dole.

Papír byl v místech, kde ho oheň *olízl chamtivými plameny*, hnědý, jinak neposkvrněně bílý. Jako dědečkova pramice!

Spodní část bloku tedy byla ohořelá. Přesto však ne natolik, aby tím vzala zasvě nějaká podstatná část básní — velmi brzy, někdy v únoru 2011, se tedy objasnilo, že on sám psal ve dvou svých knihách *právě o tomhle otcově poznámkovém bloku*. Nebo ve třech? V každém případě únavně často. A v nich (přece jenom byly tři!) matku obvinil, že blok spálila, a svým způsobem ji obvinil i z toho, že v něm vypěstovala hříšnou úzkost z básnění, možná z vybásňování.

To mělo být vysvětlení.

Stále víc ho to naplňovalo. Bylo to vysvětlení ochromující úzkosti, kterou cítil, když měl *udělat nutný krok*. Oddat se světu poznámkového bloku, jako by to byl nějaký hříšný časopis, například jedno číslo *Živoucího života*, které kdysi, asi v jedenácti letech, vyslídil v Renströmovic kadibudce: obsahoval fejeton o lásce, který si tam, jak zjistil, vymýšleli každý týden. Upřímně řečeno, když žádný krok neudělal, vzbuzovalo to v něm pocit bezpečí, zvláště při osobnějším otázkách. To se pak musel obrnit.

I na břehu řeky.

Teď mu ovšem ten poznámkový blok přišel poštou. Rozbalil balíček, opatrně si v bloku listoval a četl. Na vnitřní straně desek se nacházelo otcovo jméno, sám si ho tam napsal, písmem poněkud nakloněným dopředu. Bezpochyby, Elof, psáno s „f“, příjmení s „kv“, ne s „qu“, jak se píše on sám. Možná se tak

dokonce snaží dělat ze sebe něco lepšího! „Qu“ přece vypadá vznešeněji než „kv“. Chvilku se styděl ještě víc než předtím, než mu ten balíček přišel, ale vzmužil se a četl dál.

Když dočetl, zůstal sedět.

Jak k tomuhle došlo?

V následujících týdnech se cítil ochromený, ale neklidný, a nakonec se začal vzpamatovávat. Vlastnil telefon. Z něj zavolal odesílatelce balíčku, kterou byla jedna jeho sestřenice.

Nemohla mu dát žádnou odpověď.

Poznámkový blok jí přišel poštou spolu s hromadou lejster. Část jich byla po její matce, Elofově sestře. Další štos papírů byl po jednom nebožtíkovi (Chlapci! Siklundovi!), kterému se jednou málem podařilo ho znovu spasit, ale on později vyklouzl Spasitelovi ze sítě. Dost o tom. Siklund byl mimochodem syn jednoho bratrance z druhého kolena, to jest synovec z třetího kolena, jen s odřenýma ušima vzdálený příbuzný, zemřel 26. listopadu 1977 v blázinci, tedy v psychiatrické léčebně.

Ta, co poslala poznámkový blok, mu naznačila, že Chlapce přece znal. „Šlo o zmrtvýchvstání.“

Byla to zajisté pravda, zdokumentovaná, a nepříjemná.

Proto se sestřenice nenamáhala nějak blíž vykreslovat Siklundův osud. Vždyť ho kdysi sám vylíčil v jedné divadelní hře, ke které někteří členové rodiny zaujali váhavý postoj. Házet na toho chudáka kluka špínu! Už toho bylo dost. To, co mu teď přišlo, byla Siklundova pozůstalost. Sestřenice taky našla Elofův nekrolog. A přiložila ho k bloku. Ta hromada papírů ležela dlouho neprozkoumaná na půdě letního bytu Alberta Lindströma (zvláštní! proč tam?, ten přece do rodiny nepatřil).

To bylo všechno, co věděla.

Chlapec byl kapitola sama pro sebe. Svým způsobem mu přeskočilo. Sám E. ho během svého pobytu v Uppsale

mnohokrát navštívil, předtím než utekl do Kodaně a do nového manželství, takže ho znal. Bylo to nepříjemné. Ty jeho návštěvy se nepovedly! Vědecký pokus s Chlapcem a kocourem nevyjímaje.

Bože, smiluj se. Nevypůjčil si taky v jedné své knize křestní jméno toho chudáka kluka?! Nicanor! Co všechno si nevypůjčil! A nikdy nezapomene, jak mu Chlapec řekl: „Vlezl jsem do tebe a do tvých knih!“ A potom z nich chtěl zase vylézt. A když to nešlo, musel sdílet osud strýce Arona, tedy ne že by si taky vysekal sochorem díru do zamrzlého moře a vlezl do ní, on sám si zvolil smrt udušením, v každém případě to bylo nezvratné. Ne ve vodě, ale s igelitovou taškou na hlavě.

To byla doba teologického pokusu v blázinci. E. chtěl požádat jednoho vzdáleného příbuzného jménem Martin Lönnebo o pomoc, byl to přece biskup, ale k ničemu to nevedlo.

Náhle konec, jako když praštíte mníka plujícího pod ledem palicí do lebky. Téměř ho ochromí náhlá dodatečná úvaha. Proč to *skoro* spálený?

Jako by se v něm něco zastavilo. Řadu let se přece na veřejnosti přizpůsoboval faktům v legendách! Faktům!! Matčino žhářství bylo přece objasněné! Vpálené! jako značkovací železo do nevinného zvířete! Jako ječící housle, na které nikdy nikdo nehrál! Legenda otištěná v několika jeho nejocetňovanějších dílech! A teď by to tedy mělo být naopak! Úplně! Bylo třeba si položit otázku: Jak si můžeme zničehonic představit něco úplně naopak?!

Přibásnit! si nějakou událost, aniž neseme odpovědnost!

Dispenz by přece měl vést ke svolení. Ale kam to všechno spěje?

Mohl si například představit, že se v noci, kdy otec zemřel v nemocnici v Bureå, něco stalo. Právě když umíral. A tady se

dalo *vykreslovat a do jisté míry vybarvovat*, daly se připsat určité pocity mladé matce, to jest jeho matce, té, která ještě před chvílkou držela otce za ruku a cítila, jak mu stydne, pokud tedy nebožtíkovi ruka stydla tak rychle, že to truchlící vdova, tedy novopečená vdova, mohla vnímat. *Vykreslování* mohlo taky zahrnovat nemocniční pokoj, prázdnotu a možná i ozvěnu v jinak sterilním a holém pokoji. Vtom by mohl dovnitř vniknout hlasitý tón!, *jeho vlastní hlasitý tón!!! Náhlá úleva, že se od otce osvobodila, na okamžik rozbila matčino mlčení, deformovala její pláč a vytvořila jakýsi zoufalý bekavý zvuk, jaký vydává malý beránek.*

Tak, možná.

Možná by do toho mohl vepsat rozčileného doktora Hultmana!, který se zastavil ve dveřích a potom, jak bylo zvykem, s rezignovaným výrazem zaznamenal exitus tím, že nebožtíkovi zvedl víčka a *prohlédl mu bulvy!* Takže tohle všechno, včetně matčiny bekavých vzlyků — jak by tohle mohl nevykreslit?

Ale vykreslí to? Ne!

Bylo záhadou, že poznámkový blok byl jednak spálen, jednak, potom, zachráněn *z nelítostné náruče plamenů*, a pak se ztratil. To byly dvě nebo tři záhady a on se nedokázal rozhodnout, která se dá nejhůř pochopit. Musel si představovat, téměř vymýšlet, ačkoli k tomu cítil nechuť. Lepší by bývalo bylo zcela jistě vědět, ale to mu připadalo obtížné, možná úplně nemožné.

Maličkost! Musel se spokojit s tím, že si bude *představovat*.

Stalo se — a později bylo výpovědi nyní již mrtvé matky objasněno — toto: Muž, kterého můžeme nazývat Elof, ležel tři dny a tři noci s příšernými bolestmi břicha a chorobou, jíž se říká porfyrie, měl ovšem chybnou diagnózu, prasklé slepé střevo, a nakonec ho opustily síly a navzdory manželčiným slzám a nářkům přestal dýchat. Zkrátka a dobře umřel.

Matka se pak vrátila autobusem domů. Autobus zastavil kolem čtvrt na sedm večer pod Zeleným domem, aby ta, co brečela, mohla vystoupit. Řidič, byl to Marklin!, se tehdy podle legendy navzdory své drsné povaze — na cestě k domu totiž ležel hluboký sníh — zeptal, jestli by se *nad tou ženskou někdo nesmíloval*. Přesto se k Zelenému domu brodila sněhem potmě sama. Tohle všechno bylo pevnou součástí legendy, ale právě tady to začínalo být těžké.

Matčino dítě (kterým byl on sám!) si k sobě mimochodem dočasně vzala jedna teta. Teta Valborg. K ní se později musíme vrátit. Ale teď dost o tom.

Po pohřbu — a poté co fotograf Amandus Nygren pořídil posmrtnou fotografii otce v rakvi a matka se vrátila do práce (nebožtík byl sice lesní dělník, ale v závěrečné fázi života i manžel učitelky) — zbývalo už jen uklidit. Tehdy matka našla ten poznámkový blok a přečetla si ho.

Podle legendy ji to silně dojalo, avšak zjistila, že tyto jí adresované milostné básně (o ní!?! , nebo o nějaké jiné ženě? ten zneklidňující okamžik!!!) nemají jenom básnický charakter, nýbrž se taky podobají smyšlenkám. To jest *překračují rámeček*. Možná ty básně vnímala, jako by byly mazlavé, jako melasa, jako cosi na hranici povídaček. A když se k tomu přidal její silný cit, rozrušení z manželovy smrti, zoufalství, zmatenost z toho, že manžel svoje emoce takto oděl do slov, jako by to *byly verše*, možná dokonce báseň, a nedůvěra k z básněnému, rozrušení se vystupňovalo v rozhodnost.

Otevřela dvířka železného sporáku v kuchyni, kde plápolal plamen — jak tomu většinou bývalo, když ráno přituhovalo a moč v nočníku zamrzla do žlutého kruhového koláče, který dítě muselo vždycky vynést a položit do závěje (k vynášení močových koláčů však docházelo až o něco později, to už mu bylo zhruba šest let!), a ona musela sobě a dítěti rozehřát mrazem

ztuhlé údy —, uchopila poznámkový blok a prudkým pohybem ho strčila do sporáku, aby básně manžela Elofa navždy spálil nelítostný, ale očistný oheň.

Pak se stala ta strašná věc. Ta, která zplodila záhadu, na niž se odpověď hledala obtížněji než na tu první, týkající se *zakázané básně*. Matka upřeně civěla do ohně, načež do něj strčila holou ruku, už plápolající poznámkový blok uchopila a navzdory palčivé bolesti ho zachránila před zkázou.

Tak se otčův blok po šestasedmdesáti letech dostal k němu. E. ani vteřinu neváhal. Poselství z druhé strany řeky. A to poselství se dalo snadno interpretovat. Báseň není hřích, ale k vypálení a utvrzení pravdy je nutný žár očištěnce. Jak se psalo v Knize přísloví.

Tak na jaře roku 2011 začal pomalu číst básně ze zachráněných stránek, aby takto, skrze posmrtné poselství, dospěl k pravdě, dřív než bude pozdě a dřív než do jeho života vniknou lesklé oči přátel a připomenou mu, *že už není nic víc*. A tím vše možná skončí. Četl ty básně pomalu a se zatajeným dechem.

Teď, už brzy.

Bylo přece samozřejmé, že tohle, ten dispenz, jsou „texty“, *tedy za sebou kladená slova*.

Představovalo to jakýsi nekrolog, který pojednával o životě a lásce. Matka, mladá žena, která si to rozmyslela a s holýma rukama se vystavila hořícím plamenům, si původně myslela, že to, co otec napsal, je lepkavé, jako lepkavý sirup, ale pak nahlédla, že se mýlila.

Syn — nyní šestasedmdesátiletý — se této nové skutečnosti ihned chopil. Bude psát o téhle — nikoli sirupově lepkavé — lásce. Dokud mu bude stačit čas! a nedoženou ho němé, avšak obviňující vodnaté oči přátel, které říkají, že *i jeho to brzy klepne*.

Bojí se. Jak může tohle, to jest svůj děs, zahrnout do řeči ve sborovém domě? Nebo mu v napsání milostného románu, před kterým se bázlivě krčí, brání sbor hlasů kamarádů na břehu řeky?

Mimochodem, už v květnu 2011 začíná nalezený poznámkový blok vnímat jako hrozivý či iritující.

Devět vytržených listů mu nahání hrůzu. Ale o tom až později.

Vycházel přece z toho, že všechno je obrazem naprostého štěstí. Proč by jinak matka byla strkala *holou* ruku do hořících plamenů a básně zachraňovala?

Ale jak si vlastně může být jistý, že ony nikterak fragmentární milostné básně byly adresované matce? Třeba se týkaly někoho jiného? Vyloučeno! Vyloučeno! Řada poznámek v matčiných denících naopak ukazuje na to, že — náhle — zažila okamžiky prudké a překvapivé radosti: když se jednou ráno probudí kolem šesté hodiny, chválí Boha za to, že ji obdařil *nesmírným poznáním*.

Zřejmě se to týká jejího muže, to jest otce. Něco jí prozradil.

On sám to vždycky interpretoval tak, že otec byl té noci spasen, když uvěřil ve svého Vykupitele. Něco tak mocného!, jako orgasmus, ale úplně jiného, sebejistějšího a lehce konzumovatelného. Avšak nového!

Otec přece nebyl spasený vždycky.

Naopak zarputile prohlašoval, že je svobodný člověk, a to tak zavile, že se bylo lze *nadít pekelného konce*. Což možná bylo prokletím pro jeho syna opilce!?! A nekoupil si snad otec jednou taky motocykl se sajdkárou?! A neoznačovali ho pejorativním výrazem *svůdce*?!

Ať tak či onak, jeho zbožnost se dostavila až daleko později, možná současně s jeho básněním nebo pravděpodobně ještě později, snad když přestalo či vyprahlo jeho spisovatelské svědění. Ale jednoho dne byl *zničehonic* spasen. Ne na smrtelné posteli, kde by takové spasení mohlo být nejisté!, možná vynucené okolnostmi, něco, co by se spíš zrodilo v nesmírné hrůze z věčných muk.

Kdepak, otcova pravá úzkost z hříchu se prý dostavila daleko dřív. Nebo jenom dřív. Možná to přišlo jednou v noci, a on pak probudil svou ženu a sdělil jí, že *byl spasen*. A ona pocítila neskonale štěstí.

Ale třeba vůbec nešlo o to, že její muž byl spasen?

Dispenzní charakter poznámkového bloku najednou zmizel a nahradilo ho — cosi, co se podobalo hrozivému tónu violoncella. Možná jako v Sibeliově Osmé symfonii, po ritarandu ve druhé větě? Kterou teď E. s pomocí ohromného svalu fantazie restauroval! Ne! Pravdou asi bylo, že otcovo poselství tvořil spíš řezavý tón jeho houslí, těch, které si koupil půl roku před smrtí. To jest tajemstvím byl sám fakt, že otec *na své nově zakoupené housle nehrál*. Na housle, které pak zdědil syn. A teď vlastnil. Ale na které dál nikdo nehrál.

A kterým proto on sám láskyplně, avšak vyděšeně říkal Sibeliova Osmá. Všechno, co promrhal ze své hřivny. Housle, na které otec nikdy nehrál, albatros na jeho krku, a teď už neměl času nazbyt, pokud si správně vykládal obviňující a hrozivě mumlavý tón ochrnutých přátel na břehu řeky.

Podobenství o houslích, na které nikdy nikdo nehrál!

Stačí, aby pomyslel na tuhle výzvu, a rozklepou se mu ruce. Jak mu ty housle visely! nad pracovním stolem, jako čerstvě pověšený švédský špion. S němě otevřenými ústy. Posmrtná fotografie houslí, na které nikdy nikdo nehrál! A možná už nikdy hrát nebude, přestože si s nimi jednou sám zpupně

zadal, ale totálně pohořel, a tehdy se mu zdálo, že z druhého břehu řeky slyší otcův křik a nárek.

Možná bylo všechno, co si myslel o rodičích, v jisté míře něco jako housle, na které nikdy nikdo nehrál a které — když se je sám pokusil rozeznít — vydaly pouze řezavý tón, a to bylo celé tajemství lesklých očí přátel, volajících ho cestou přes řeku k sobě. Možná byly housle, na které nikdy nikdo nehrál, znamením, že je konec, úplný konec, jako se to stalo tomu ubohému Finovi Sibeliovi, když bojoval s kořalkou a Osmou symfonií.

Ale kdyby jenom pozvedl smyčec a nedotkl se jím řezavých strun, pak by možná celé tajemství odhalil.

Syn — teď, roku 2011, téměř komicky vrásčitý, letitý, ale pod hrůzným povrchem kůže živý — si se zděšením všimne, že *z poznámkového bloku bylo vytrženo několik stran.*

Muselo se to stát předtím, než skončil v ohni.

Velmi zvláštní. Buď těch devět listů obsahovalo tak silně milostné básně adresované matce, že je bylo třeba zachovat, nebo v tom bylo něco jiného. Pokusil se představit si chronologické pořadí matčiných činů — to jest nejdřív četba, potom udivený nebo rozlícený výkřik, pak vytržení nejkontroverznějších stran, rozdělení ohně ve sporáku, poté spálení oněch devíti stran, ne, listů!, potom vhození celého poznámkového bloku do plamenů, pak okamžik zamyšlení, poté vložení holé! ruky do plápolajících plamenů, potom vytažení bloku a jeho uchování.

A pak to, co nejvíc mate — jeho zašantročení. Takže dokument najde tetina dcera, po tetině smrti.

Možná to je dispenz. Dispenz! V tom případě bude on moci psát to, co psát chce!

O otci existoval jenom nekrolog přiložený k poznámkovému bloku. Ten vyšel v listu *Severni Västerbotten* a z něj ho někdo vystříhl.

Sepsala ho otcova matka, babička Lova? Byla přece vesnickou kronikářkou. Nyní byl nekrolog zaslán nebožtíkovu jedinému synovi.

Aby mu pomohl a vedl ho? Nebo jako hrozba?

U már Elofa Enkvista.

Jako blesk z čistého nebe nás zasáhla zpráva o tvém odchodu. Ještě nedávno jsi pobýval mezi námi, svěží a silný, s mladistvým zápalem a energií. Pak přišla smrt, tato podle našeho názoru bezohledná paní, a nelítostně tě vyrvala z našich řad. Ušlechtilé a upřímné bylo tvé snažení. V nejvyšší míře se ti dostalo daru humoru. Jak často jsi svým humorem, mladistvými, blahodárnými žerty a zdravou veselostí šířil kolem sebe radost a pohodu! Avšak tvá duše obsahovala i hlubiny. Byl jsi sám k sobě bezohledně čestný a kritický a to se projevovalo i v tvém jednání. Hledal jsi jasnost, hledal jsi pravdu. Když šlo o věci, které jsi po zralé úvaze shledal správnými a pravdivými, nebyl jsi přítelem kompromisů. Ve všech situacích sis zachoval rovná záda a smělost. Teď dny tvého žití skončily. Nejsi již v našem kruhu. Nepodělíš se již s námi o bohatství své osobnosti. Tvoje nakažlivá veselost na nás již nedosáhne. Nepobízíš nás již svým nadšením a zápalem. My, kdo jsme ti byli blízcí, my, tvoji přátelé a kamarádi, na tebe budeme vždy vzpomínat jako na skutečně dobrého přítele. Podle lidského měřítka bylo dnů tvého žití příliš málo. Zůstalo po tobě obrovské prázdno. Přesto tě neoplakáváme s beznadějí, taková přece byla i tvá vůle. Věříme, že sis polepšil. Odpočívej v pokoji až do dne zmrtvýchvstání.

To zní překvapivě, „že sis polepšil“!

A s tímhle se měl smířit! To je všechno? A co ta hrozivá souvislost?

Devět vytržených listů. Opravdu na nich bylo něco napsáno? Prázdnota by byla naprosto nespravedlivým a zbytečným obviněním. Teď má dobrý důvod se bránit. Obrní se.

Vzpomene si na jedno ze slov útěchy, která otec zanechal napsaná na zadní straně bloku. Matka si jich nevšimla, jinak by utrhla i ji, spálila by celý blok!

Ale ten podivný tón! Jsou to opravdu slova, která napsal Elof před smrtí? Mohl to být namátkou vybraný biblický verš, to jest nazdařbůh pochycená rada z Apokryfů. Ale co to otec říká? Je to začátek zapření Boha, jakého se dopustila teta Valborg? „*Nejenže není nijak potvrzená nesmrtelnost lidské duše, to jest její věčné bytí po smrti, ale především tento předpoklad vůbec nevede k tomu, čeho jsme jím chtěli dosáhnout. Vyřeší se tím, že budu žít na věky věků, nějaká záhada? Copak tento věčný život není stejně záhadný jako ten přítomný?*“

Teď už je E. zase klidný. Přátelé na břehu řeky povzbudivě kývají hlavou. Tohle zahrne do řeči ve sborovém domě. Právě tohle je život.

2. kapitola
Podobenství
o zničené sestřenici
z druhého kolena

Dosud nic o ženě na borovicové podlaze bez suků. Pracovní zápisník je zaplněný pouze poznámkami o nenarozeném plodu tělesné žádosti, o smrti a sexualitě.

Do řeči ve sborovém domě je zahrnout nelze. Proto tyto texty označí za uškrcené na pupeční šňůře, jak se to stalo jeho mrtvému bráškovi, ovšem bez vedlejších úmyslů.

Musel uvažovat o lidech, kteří byli zničeni a přeskočilo jim, a o těch, kteří odvážně povstali v osvobozeneckém boji a zachovali se jako teta Valborg, a proto se stali vzorem, ačkoli poničeným.

Tolik pokud jde o osvobozenecký boj a vzory.

Jako malý měl poměrně málo spásných knih: to jest takových, které neochvějně vedly ke spasení ve víře a představovaly poslední překážku na cestě k ženě na borovicové podlaze bez suků a k tomu, co přišlo potom, to jest po ní, ale před pozdějšími katastrofami. Nejobvyklejšími spásnými spisy byly *Robinson Crusoe* a pak bible, zvláště Starý zákon se strašlivým zabíjením, jež ho natolik vzrušovalo a exaltovalo, že vlastně nikdy nedospěl k Novému zákonu.

Nový zákon byl totiž něco jako syrovátka, řídký, zbožný a pokorný. Zato Starý člověkem lomcoval.

Ale pak ještě existovala Kiplingova mravoučná kniha *Kim*.

Jak se k tomuhle dílu dostala matka, to mu nešlo do hlavy. Že by ho otočila v nějaké knihovně? Kdepak. Vyloučeno! Možná se ho neopatrně zmocnila v učitelském ústavu v Umeå, v době,